

Na osnovu čl 48 stav 1 tačka 1 Zakona o zaštiti na radu ("Službeni list RCG", broj 79/04), Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja, **donosi**

PRAVILNIK O NAČINU I POSTUPKU PROCJENE RIZIKA NA RADNOM MJESTU

Sadržaj Pravilnika

Član 1

Ovim pravilnikom propisuje se način i postupak procjene rizika na radnom mjestu kod poslodavca sa mjerama za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenja rizika na najmanju moguću mjeru.

Osnovni elementi za izradu akta o procjeni rizika

Član 2

Poslodavac će, u skladu sa organizacijom rada, radnim procesom, sredstvima za rad, sirovinama i materijalima koji se koriste u tehnološkim i radnim procesima, kao i drugim elementima koji mogu da izazovu rizik od povrede na radu, oštećenje zdravlja ili oboljenje zaposlenog, sačiniti akt o procjeni rizika za sva radna mjesta.

Akt o procjeni rizika iz stava 1 ovog člana sadrži, naročito:

- opšte podatke,
- podatke o postojećem stanju (korišćenje proizvodnih i drugih kapaciteta),
- procjenu rizika (način i postupak),
- plan mjera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenja nivoa rizika,
- zaključak,
- izmjene i dopune akta o procjeni rizika.

Opšti podaci

Član 3

Opšti podaci sadrže, naročito:

- naziv, sjedište i adresu poslodavca,
- djelatnost poslodavca (šifra djelatnosti),
- odobrenje o ispunjenosti uslova za obavljanje djelatnosti,
- ukupan broj zaposlenih,
- način obavljanja stručnih poslova zaštite na radu,
- naziv ovlašćene organizacije za poslove zaštite na radu,
- podatke o kadrovima ovlašćene organizacije i poslodavca koji su učestvovali u izradi akta.

Podaci o postojećem stanju

Član 4

Postojeće stanje obuhvata uvid u stanje punog korišćenja proizvodnih i drugih kapaciteta.

Podaci o postojećem stanju sadrže naročito:

- opis građevinskog objekta namijenjen za radne i pomoćne prostorije uključujući i objekte na otvorenom prostoru sa svim pripadajućim instalacijama;
- sredstva za rad koja se koriste u procesu rada;
- sredstva i opremu lične zaštite na radu;
- uslovi radne sredine;
- konstrukcije, pomoćne konstrukcije i objekti za kolektivnu zaštitu na radu;
- opis glavnih tehnoloških procesa po lokacijama uključujući unutrašnji transport, održavanje i postupke održavanja sredstava za rad;
- naziv radnih mjesta koja se nalaze u predmetnom dijelu procesa;
- popis sirovina, materijala i opasnih materija koje se koriste pri radu.

a) za svako radno mjesto:

- naziv radnog mjesta i broj izvršilaca,
- broj zaposlenih žena, mlađih od 18 godina, i lica sa invaliditetom,
- naznaka da li se radi o poslovima sa posebnim uslovima rada (povećanim rizikom),
- raspored radnog vremena (dnevni, nedjeljni, rad u smjenama, rad u turnusu),
- rad duži od redovnog radnog vremena (prekovremeni rad),
- skraćeno radno vrijeme zbog otežanih uslova rada.

b) podatke za posljednje tri godine prema evidencijama iz zaštite na radu:

- broj smrtnih, teških i kolektivnih povreda na radu,
- broj slučajeva profesionalnih bolesti,
- broj poremećaja u procesu rada koji su mogli izazvati štetne posljedice po bezbjednost i zdravlje zaposlenih.

Član 5

Podaci o postojećem stanju dobijaju se na osnovu:

- evidencija iz zaštite na radu;
- uputstava proizvođača o načinu upotrebe i održavanja sredstava za rad;
- uputstava proizvođača o načinu korišćenja opasnih materija koje se koriste u procesu rada;
- dokaza o pregledu i ispitivanju sredstava za rad;
- dokaz o ispitivanju radne sredine;
- zapisnika o nadzoru i preduzetim mjerama inspekcije rada (rješenje o otklanjanju nedostataka i zabranama rada, zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka, krivične prijave i dr.);

Procjena rizika

Član 6

Procjenjivanje rizika vrši se za svaku prepoznatu, odnosno utvrđenu opasnost ili štetnost, upoređivanjem sa dozvoljenim vrijednostima u skladu sa mjerama i normativima zaštite na radu.

Procjena rizika vrši se na utvrđene opasnosti i štetnosti (vjerovatnoća nastanka i težina povrede na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenje zaposlenog).

Procjena rizika obuhvata, naročito:

- definisanje opasnosti,
- definisanje radnih mjesta i zaposlenih koji su izloženi riziku,
- ocjenjivanje nivoa rizika,
- određivanje načina, postupka i potrebnih mjera za sprečavanje, otklanjanje odnosno smanjivanje rizika na najmanju moguću mjeru.

Procjena rizika i mjere za obezbjeđivanje zaštite na radu za trudnice i dojilje vrše se prema Obrascu I, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni dio.

Spisak faktora i uslova za rad kod kojih nije dozvoljeno raspoređivanje trudnica i dojilja sadržani su u Obrascu II, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni dio.

Član 7

Vrste opasnosti na radnom mjestu, mogu biti povezane sa sljedećim faktorima:

1. mehaničkim, vezanim za korišćenje sredstava za rad:
 - neispravna ili nedovoljna zaštita kod rotirajućih i pokretnih djelova, koji su uključeni u radni proces drobljenja, rezanja, probadanja, udaranja i vuče;
 - slobodno kretanje djelova ili materijala koji mogu nanijeti povredu zaposlenih (padanje, kotrljanje, klizanje, prevrtanje, raspršivanje, gibanje, rasipanje...);
 - pokretanje djelova sredstava za rad;
 - unutrašnji transport i kretanje radnih mašina ili vozila;
 - korišćenje opasnih sredstava za rad koja mogu proizvesti eksplozije i požar;
 - drugi faktori koji mogu da se pojave kao mehanički izvori opasnosti;
2. koji se pojavljuju u vezi sa karakteristikama radnog mjesta:
 - opasne površine i oštre ivice, uglovi, vrhovi, neravne površine, istureni djelovi...);
 - rad na visini ili u dubini;
 - rad u skućenom, ograničenom ili opasnom prostoru (npr: ako mora neko da radi između dva fiksirana dijela, koji su preblizu jedan drugome);

- mogućnost spoticanja, klizanja i padova (npr: vlažne ili iz drugih razloga klizave površine);
 - fizička nestabilnost radnog mjesta;
 - moguće posljedice ili smetnje zbog upotrebe sredstava i opreme lične zaštite na radu;
 - metode i tehnike rada;
 - ulazak i rad u zatvorenim prostorijama;
 - i druge opasnosti koje se mogu pojaviti.
3. vezanim za upotrebu električne energije:
- opasnost od direktnog dodira djelova pod naponom (trafo stanice, VN postrojenja, kompenzacione naprave, elektroarmarići, elektroinstalacije...);
 - opasnost od indirektnog dodira (sredstva za rad na električni pogon);
 - opasnost od štetnog uticaja elektrostatičkog naelektrisanja;
 - opasnosti usljed udara groma i usljed atmosferskog pražnjenja;
 - opasnost od toplotnog dejstva i
 - druge opasnosti.
4. vezanim za opasne materije:
- udisanje po zdravlje opasnih materija odnosno njihovo prodiranje u tijelo kroz kožu;
 - korišćenje zapaljivih i eksplozivnih materija;
 - nedostatak kiseonika (gušenje);
 - prisutnost korozivnih materija;
 - reaktivne/nestabilne materije;
 - prisutnost senzibilizatora (preosjetljivost na određenu materiju);
 - požar ili eksplozija i
 - druge opasnosti.
5. vezanim za fizičke štetnosti:
- izloženost jonizujućem i nejonizujućem zračenju;
 - izloženost laserskom zračenju;
 - izloženost buci, ultrazvuku;
 - izloženost mehaničkim vibracijama;
 - izloženost materijama sa visokom temperaturom;
 - izloženost materijama sa niskom temperaturom;
 - prisutnost materija pod pritiskom (vazduh, para, tečnost, gas) i
 - druge opasnosti.
6. vezanim za biološke štetnosti:
- prisutnost alergena;
 - infekcije kod manipulisanja sa biološkim faktorima;
 - izloženost mikroorganizmima i
 - druge opasnosti.
7. vezanim za mikroklimatske uslove:
- neodgovarajuće osvjjetljenje;

- nepovoljna temperatura;
 - vlažnost vazduha;
 - brzina strujanja vazduha i
 - druge opasnosti.
8. vezanih za odnos zaposlenih prema radnom mjestu:
- primijenjenost standarda za rad;
 - zavisnost od uputstava, kada se mijenjaju uslovi;
 - neočekivani radni postupci;
 - prilagođenost sredstava i opreme lične zaštite na radu;
 - motivisanost za bezbjedan rad;
 - ergonomske faktori (prilagođenost radnog mjesta zaposlenom) i
 - drugo.
9. vezanim za psihološke uslove:
- karakteristike rada (intenzivnost, monotonija);
 - prostorna obuhvaćenost radnog mjesta (klaustrofobija, usamljenost);
 - nefiziološki položaj tijela (dugotrajno stajanje, sjedenje, čučanje, klečanje i sl.);
 - naponi ili tjelesna naprezanja (ručno prenošenje tereta, guranje ili vuča tereta, razne dugotrajne povećane tjelesne aktivnosti i sl.);
 - konfliktni odnosi;
 - učestvovanje u odlučivanju;
 - visoki zahtjevi, loš nadzor u toku rada;
 - način reagovanja u slučaju opasnih i nepredviđenih situacija i
 - drugo.
10. vezanim za organizaciju rada:
- faktori na koje utiče proces rada (npr. ponavljanje, rad u smjenama, rad u turnusu, prekovremeni rad, pripravnost za slučaju intervencije, rad noću);
 - efikasnost sistema i pravilne pripreme za organizovanje, planiranje, praćenje i kontrolu postupaka zaštite na radu;
 - održavanje sredstava za rad i sredstava i opreme lične zaštite na radu;
 - pripravnost i pripravnost u slučaju vanrednih situacija i
 - drugo.
11. ostalim faktorima:
- rizici koji prouzrokuju druga lica (npr. nasilje nad osobljem koje radi u prodaji, nasilje prema licima koja rade na šalterima, posao revizora, inspektora, policajaca);
 - rad sa životinjama;
 - rad u atmosferi sa niskim ili visokim pritiskom;
 - nepovoljni vremenski uslovi;
 - potpunost programske opreme;
 - rad pod zemljom, rad na visini i dubini;
 - rad u blizini vode ili ispod vodene površine;
 - promjenljiva radna mjesta...

Član 8

Vjerovatnoća nastanka povrede na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog u vezi sa radom, procjenjuje se na osnovu:

- učestalosti i trajanju izloženosti zaposlenih opasnostima i štetnostima,
- nastanka opasnog događaja,
- tehničke i druge mogućnosti za njihovo izbjegavanje odnosno ograničenje.

Plan mjera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenja nivoa rizika

Član 9

Na osnovu procijenjenih rizika, poslodavac utvrđuje, planira i predlaže mjere i način sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja nivoa rizika na najmanju moguću mjeru.

Plan mjera za sprečavanje, otklanjanje i smanjivanje rizika sadrži rokove za smanjivanje nivoa rizika i lica odgovorna za sprovođenje mjera za smanjivanje rizika.

Plan mjera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenja nivoa rizika posebno se izrađuje za tehnološke odnosno organizacione cjeline.

Član 10

Mjere i način sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja nivoa rizika su:

- promjena tehnoloških postupaka mijenjanjem opasnog rada sa manje opasnim radom,
- smanjenje vremenske izloženosti zaposlenih fizičkim, hemijskim, biološkim štetnostima i negativnom uticaju mikrokline,
- zamjena štetnih gasova manje štetnim,
- hermetizacija radnih procesa odnosno pojedinih djelova postupka ili mašina
- postavljanje izolovanih kabina,
- daljinsko vođenje procesa,
- ograničavanje dijela tehnološkog postupka odnosno štetnog uticaja u radnu okolinu postavljanjem pregrada, okvira i drugo,
- uvođenje mehanizacije i robotike u smislu zamjene fizičke prisutnosti zaposlenih,
- određivanje područja, koja je potrebno posebno označiti ili omeđiti - zabraniti pristup,
- kombinacija zaštitnih sistema i naprava,
- izbor odgovornih zaposlenih,
- upućivanje zaposlenih na prethodne i periodične zdravstvene preglede,
- osposobljavanje zaposlenih za bezbjedan rad,

- periodične provjere teorijske i praktične osposobljenosti za bezbjedan rad za zaposlene koji rade na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada (povećanim rizikom),
- periodična ispitivanja sredstava za rad, fizičkih, hemijskih, bioloških štetnosti i mikroklima,
- obezbjeđivanje sredstava i opreme lične zaštite na radu,
- požarni nacrt, nacrt požarnog puta i eksplozijskog područja,
- ergonomske izmjene,
- izmjene u organizaciji rada i
- humanitarne mjere.

Zaključak

Član 11

Zaključak u aktu o procjeni rizika sadrži naročito:

- radna mjesta na kojima je iz procjene rizika ustanovljeno postojanje povećanog rizika;
- plan mjera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenja nivoa rizika na radnim mjestima iz alineje 1 ovog stava;
- izjavu o zaštiti sa ocjenom rizika (kod kojih (ni)jesu utvrđene opasnosti ili rizici) kojom se poslodavac obavezuje da će primijeniti sve planirane mjere za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenja nivoa rizika iz člana 10 ovog pravilnika.

Obrazci izjava iz alineje 3, stav 1 ovog člana su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni dio (Obrazac III i Obrazac IV).

Izmjene i dopune akta o procjeni rizika

Član 12

Akt o procjeni rizika podliježe djelimičnoj ili potpunoj izmjeni:

- kada mjere koje se utvrde za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika nijesu odgovarajuće ili ne odgovaraju procijenjenom stanju;
- kada je procjena zasnovana na podacima koji nijesu ažurni;
- kada postoje mogućnosti i načini za unapređenje, odnosno dopunu procijenjenih rizika;
- u slučaju adaptacije, rekonstrukcije, havarije, generalnog remonta;
- u slučaju teške, kolektivne i smrtne povrede na radu;
- u slučaju pojave svake nove opasnosti ili štetnosti, odnosno promjene nivoa rizika u procesu rada;
- u slučaju promjene i proširenja djelatnosti;
- na osnovu naloga inspektora rada;
- u slučaju izmjene propisa iz oblasti zaštite na radu.

Stupanje na snagu

Član 13

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Republike Crne Gore".

Broj: 01 - 4718
Podgorica, 11. jula 2007. godine

MINISTAR,
dr Miodrag Radunović, s.r.

**PROCJENA RIZIKA I MJERE ZA OBEZBJEĐIVANJE ZAŠTITE NA RADU ZA
TRUDNICE I DOJILJE**

Zaposlena _____

Radno vrijeme _____

Radno mjesto _____

Vrsta opterećenja odn. opasnosti	Obim i opis	Trajanje odn. učestalost	Napomene/ mjere
<p>1. Fizički faktori kada mogu prouzrokovati oštećenje ploda ili ugroziti trudnoću:</p> <p>a) vibracije, brzine, iznenadni pokreti;</p> <p>b) premještanja tereta, koja imaju za posledicu oštećenja, naročito kičme;</p> <p>c) buka;</p> <p>d) jonizujuće zračenje;</p> <p>e) nejonizujuće zračenje;</p> <p>f) izuzetna hladnoća ili vrućina;</p> <p>g) kretanja i položaji, putovanje-bilo unutar bilo van preduzeća – mentalni i fizički umor i drugi fizički tereti, povezani sa radom zaposlene.</p>			
<p>2. Biološki faktori</p> <p>a) grupa bioloških sredstava je takva da vjerovatno ne može prouzrokovati bolesti, ali može ugroziti zdravlje trudnice ili ploda;</p> <p>b) grupa bioloških sredstava je takva, da može prouzrokovati bolesti i može značiti opasnost za zaposlene; ne postoji vjerovatnoća za širenje u grupi; najčešće je na raspolaganju efikasno sprečavanje ili liječenje bolesti;</p> <p>c) grupa bioloških sredstava je takva, da može prouzrokovati ozbiljne bolesti i predstavlja ozbiljnu opasnost za zaposlene; postoji opasnost širenja za zaposlene; postoji opasnost širenja u zajednici, ali je najčešće na raspolaganju efikasno sprečavanje ili liječenje bolesti;</p> <p>d) grupa bioloških sredstava je takva, da prouzrokuje ozbiljne bolesti i</p>			

<p>predstavlja ozbiljnu opasnost za zaposlene; postoji velika opasnost širenja u zajednici; obično ne postoji efikasno sprečavanje ili liječenje bolesti.</p>			
<p>3. Hemijski faktori a) materije, označene sa R40, R45, R46, R47 i R49; b) hemijski faktori: - posao koji uključuje izloženost aromatičnim policikličnim ugljenvodonicima, prisutnim u čađi od uglja, katranu, smoli, dimu i prašini. - posao koji uključuje izloženost prašini, dimu i isparenjima koja nastaju kod prženja i električnom prečišćavanju rastvora bakar - nikla - postupak sa jakom kiselinom kod proizvodnje izopropilnog alkohola c) živo srebro i derivati d) lijekovi protiv mitoze, e) ugljen oksid f) hemijski faktori sa poznatom i opasnom apsorbcijom preko kože.</p>			

Pregledao specijalista medicine rada _____,

Dana _____,

Potpis _____

**SPISAK FAKTORA I USLOVA ZA RAD KOD KOJIH NIJE DOZVOLJENO
RASPOREĐIVANJE TRUDNICA I DOJILJA**

	Napomene
<p>TRUDNICE I DOJILJE</p> <p>1. Faktori</p> <p>a) Fizički faktori - posao u hiperbaričnom vazduhu, npr. zatvorene prostorije pod pritiskom i podvodno potapanje</p> <p>b) Hemijski faktori - olovo i derivati</p> <p>c) Biološki faktori - toksoplazma, - virus rubella,</p> <p>osim, ako nije dokazano, da su trudnice odgovarajuće zaštićene od takvih činilaca sa vakcinisanjem.</p> <p>2. Radni uslovi:</p> <p>- rad pod zemljom i pod vodom</p>	

Prilog izjavi o zaštiti br. _____ od dana _____

Potpis poslodavca _____

IZJAVA O ZAŠTITI SA OCJENOM RIZIKA*

<p>Poslodavac, djelatnost / radno mjesto</p> <p>Opšti podaci (broj zaposlenih,) Kratak opis radnih postupaka:</p> <p><i>Kod utvrđivanja i procjenjivanja opasnosti nijesu utvrđene opasnosti za zaposlene za koje treba uvesti zaštitne mjere</i></p>	<p>Dokument i br. dokumenta:</p>
<p>Poslodavac: (podaci o poslodavcu i odgovornom licu)</p> <p>Mjesto i datum:</p>	

* Za poslodavce, kod kojih nijesu utvrđene opasnosti ili rizici, a za koje je neophodno odrediti zaštitne mjere

IZJAVA O ZAŠTITI SA OCJENOM RIZIKA**

Poslodavac, djelatnost / radno mjesto Opšti podaci (broj zaposlenih ,.....)			
1	2	3	4
Spisak opasnosti i rizika	Spisak ugroženih radnih mjesta	Određivanje neophodnih mjera	Odgovorna lica
<p>Poslodavac: (podaci o poslodavcu i odgovornom licu)</p> <p>Mjesto i datum:</p>			

**Za poslodavce, kod kojih su utvrđene određene opasnosti ili rizici, a za koje je neophodno odrediti zaštitne mjere